

Bizkaia

Arrazola (Atxondo): ántsú
Arrieta: matjóra, *antsú
Bakio: ařði síku
Bermeo: kapóna
Berriz: ántsú
Bolibar: ántsú, *matjóra
Busturia: ántsú, *matjóra
Dima: ántsú
Elantxobe:
Elorrio:
Errigoiti: antsú, *matjóra
Etxebarri: *ařði ántsú, *ařði ář
Etxebarria: ántsú, ántso
Gamiz-Fika: ántsú, *matjóra
Getxo: antsú, matjóra
Gizaburuaga: mätjóra
Ibarruri (Muxika): mätjóra, *ántsú
Kortezubi:
Larrabetzu: ařði ántsú
Laukiz: matjóra, *ántsú
Leioa: ařði ař
Lekeitio: *ařði ař
Lemoa: ařði ántsú
Lemoiz: antsú
Mañaria: ántsú
Mendata: mätjóra, biłóško šař, *ántsú
Mungia: matjóra
Ondarroa: matjóra
Orozko: matjóra, *ántsú
Otxandio: ařði matjóra
Sondika: matjóra
Zaratamo: ařði ántsú, ařði ářper, *matjóra
Zeanuri: matjóra
Zeberio: ařði ántsú
Zollo (Arrankudiaga): áuntsu
Zornotza: matjóra

Araba

Aramaio: ářði mana, *mána
Gipuzkoa

Aia: akéts, antsú
Amezketa: antsú
Andoain: ařði antsú
Araotz (Oñati): ántsú
Arrasate: matjóra, *ántsú

Arroa (Zestoa): ántsú, *akéts
Asteasu: antsú
Ataun: ántsú
Azkoitia: ántsú
Azpeitia: akéts
Beasant: ařði antsú
Beizama: antsú
Bergara: ářði ántsú
Deba: antsú
Donostia: ařði akéts, antsú
Eibar: andsú
Elduain: antsú
Elgoibar: ařði antsú
Errezil: antsú
Ezkio-Itsaso: antsú
Getaria: akéts, antsú
Hernani: antsú, *akéts
Hondarribia: antsú
Ikaztegieta: ařði akéts
Lasarte-Oria: antsú
Legazpi: antsue (mark.), ařtántsue (mark.)
Leintz Gatzaga: ántsú
Mendaro: antsú
Odartzun: antsú
Oñati: ařði antsú
Orexu: ántsú
Orio: akéts, antsú
Pasaia: *antsú
Tolosa: antsú
Urretxu: antsú, mätjóř
Zegama: antsú

Nafarroako Foru Komunitatea

Abaurregaina / Abaurrea Alta: matjóra
Alkotz: matjóř, antsúe (mark.)
Aniz: ářði ántsú, *matjóra
Arbizu: mätjorá
Beruete: antsó
Donamaria: antsú
Dorrao / Torrano: matjóř, *antsúβa
 (mark.)
Erratzu: antsú
Etxalar: matjóř, antsua (mark.)
Etxaleku: matjóř, antsú
Etxarri (Larraun): matjóř, *ántsú
Eugi: ářði ántsú
Ezkurra: antsú
Gaintza: antsú

Goizueta: antsú
Igoa: ářdantsqo
Jaurrieta: matjóra (mark.), ařtántsu, matsóřara (mark.)
Leitza: ántsú
Lekaroz: ántsú
Luzaise / Valcarlos: ántsú
Mezkiritz: matjóra, ántsú
Oderitz: antsú
Suarbe: ántsú
Sunbillat: m̄tjór
Urdiain: áuntsubá (mark.)
Zilbeti: matjóra
Zugarramurdi: matjóra

Lapurdi

Ahetze:
Arrangoitze: baRéta
Azkaine: mandúa (mark.), baRéta (mark.) (?), ántsúβa (mark.)
Bardoze: háraviko
Beskoitze: antsua (mark.)
Donibane Lohizune: ántsú
Hazparne: áRdi m̄ndo, aRdí ^ntsú
Hendaia:
Itsasu: ařði mánđo
Makea: mánđo
Mugerre:
Sara: aRði mandó, *ařði ántsua (mark.)
Senpere:
Urketa: bujerját (?)
Uztaritze:

Nafarroa Beherea

Aldude: ántsú
Arboti: ařdi mánđwa (mark.), antsjak (mark.)
Armendaritze:
Arnegi: ařði antsú
Arrueta: mánđo, *antsú
Baigorri: aRði antsú, aRði puta
Bastida:
Behorlegi: mánđo, artantsú, *antsú
Bidarrai: ántsú
Ezterenzubi: ántsú, ařhántsú
Gamarre: ařhántsú, ántsú
Garrüze: mäjjddo, *antsú
Irisarri: mánđo

Izturitze: mánđo
Jutsi: antsú
Landibarre: antsú
Larzabale: ántsú
Uharte Garazi: antsú

Zuberoa

Altzai: dehóta, ántsý, nýl (?)
Altzürükü: dehóta, ántsý, ařhántsý
Barkoxe: antsý, ařhántsý, *dehóta
Domintxaine: ántsý
Eskiula: dehóta, antsý
Larraine: dehóta, ántsý, ařhántsý
Montori: ántsý
Pagola: ántsý, ařtsántsý
Santa Grazi: dehóta, jísklo (?), ántsý
Sohüta: ántsý
Urdinabarbe: behóta, antsý, *ařhántsý
Ürrüstoi: ařhántsý, ántsý, *dehóta

Mapan sartzen ez diren erantzunak

Altzai (Z): nýl
Altzürükü (Z): ařhántsý
Azkaine (L): ántsúβa
Etxebarri (B): *ařði ář
Larraine (Z): ařhántsý
Santa Grazi (Z): ántsý

734. Mapa: oveja estéril / brebis stérile / sterile sheep

GALDERA: 26090; ALG: 950; ALEANR: V, 567

[Yellow]	antzu
[Purple]	matxorra
[Yellow]	dehota
[Green]	(ardi) aketz
[Blue]	ardi ar
[Purple]	barreta
[Blue]	(ardi) mana
[Yellow]	ardi arper
[Red]	ardi siku
[Green]	ardi puta
[Purple]	kapona
[Yellow]	xixklo
[Yellow]	art(h)antzü/u
[Red]	ardi mando
[Grey]	bestelakoak

- Galdera honetan umerik sekula egin ezin duen ardiazein galdegia da, baina hurbileko errealitateak ere ageri dira herri batzuetako erantzunetan: urte batez edo denboraldi batez umerik ematen ez duen ardiarena, antzu edo hutzik denarenaren.

- *Ardi mando*: adarrak gabekoari ere horrela esaten zaio (Sara). Aldiz, Beskoitzen 'mando' erabiltzen da fruiturik ekartzen ez duen arbolaz edo haurrik ekartzen ez duen emazteaz.

- "Antzu" hitzaren bi adierak bereizi dira zenbait herritan: **Mendatan** "antzu" lehenago umeak egina da. **Getarian** bi adiera ditu: oraindik egin ez duena eta 'estéril'. **Atauen**: "Izórrauta zeók" o, dánetaí antzúe, lén éñ eztoná re, antzúe dá ta. Gero éittetí útzi dióna re, ántzu jarri da ta... **Errezilen**: Lén índa ta oáñ géo ítte eztinai re, "ántzu" esáte zayo ta. Iñ eztuná ta íngó eztinai re, "antzú".

- **Bestelakoak**: billosko sar (Mendata), buixeriat (Urketa), haragiko (Bardoze).

Arroa: ... ta géyo uméik ítten ez báldin badú, berríz, "ardí antzua", ántzu geldítze a ura. Geo, proáu itte a ta géo igual izáte de umía, bázuk bái ta bésate bázuk ez.

Getaria: "Antzú dó", umeik eztu itten oaindikan ta antzú dó. Orrek bear luke, bauka edadia umiak izateko, baña ezto. Alde batetik antzúa eta bestetik akétza. Baña jenéalian akétza, nola itteztun! Antzú dola bakiu, baña aparte akétza.

Orio: Antzúa re bai, baño antzúa izan litteké léno indakua, "áurten ántzu atéra dek". Akétza: bénie iñ eztuná ta íngó eztuná.